

УДК [339.9 : 327 : 94] (470+71)

ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ КАНАДОЮ ТА РОСІЄЮ: МИНУЛЕ ТА СЬОГОДЕННЯ

Катерина Андрєєва

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Україна, 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10
e-mail: miss.andreyeva2010@yandex.ua

Актуальність теми полягає у дослідженні сучасного стану канадсько-російських економічних відносин та у порівнянні розвитку економік двох країн. На даний час Канада є однією з найрозвинутіших країн світу. Дана країна входить до сімки промислово розвинутих держав. Крім того, Канада є одним з головних промислових виробників та експортерів основних видів сільськогосподарської продукції.

Можна виокремити декілька характерних рис, які підкреслюють схожість Канади та Росії у політичному, економічному та культурному плані. По-перше, це схожість природно-географічних умов. По-друге, це масштабність території. По-третє, це державний устрій. І, по-четверте – проблеми розвитку народностей Півночі у соціально-економічному та культурному плані. Саме ці риси підкреслюють наявність спільних проблем і зацікавленість країн у співробітництві.

Зростання інтересу Росії до Канади зумовлене не лише економічними, політичними й ідеологічними обставинами, але і зміною ролі Канади у сучасному світі.

Мета даної роботи полягає у дослідженні й аналізі розвитку відносин Канади та Росії в економічній сфері. Відповідно до мети, ми ставимо наступні завдання роботи:

– охарактеризувати економічний розвиток Канади та Росії;

– простежити двосторонні економічні відносини між Канадою та РФ упродовж 90-х рр. ХХ ст.;

– проаналізувати сучасний стан торговельно-економічної співпраці між країнами.

Серед українських дослідників, які займаються дослідженням даної тематики, варто виділити праці Ю.Г. Козака та В.В. Ковалевського [1] та М.М. Дмитрієва та М.М. Забаєвої [2], де висвітлюється стан економік Канади та Російської Федерації починаючи з 1991 року до 2010 року, акцентується увага на перевагах і недоліках їх розвитку.

На значну увагу заслуговують роботи і

В.М. Ковальчука [3], Л.Д. Тимченко, В.П. Кононенко [4], які присвячені висвітленню двосторонніх канадсько-російських відносин: показники ВВП, рівень життя, рівень зайнятості чи безробіття, нормативно-правову базу, особливо, що стосується співробітництва в Арктиці та на Півночі тощо.

Серед праць зарубіжних дослідників варто виділити роботи Е. Купера, Д. Роуландса [5] та Д. Ворончихіної [6], в яких проаналізований економічний розвиток Канади, її місце серед провідних акторів міжнародної арени та канадсько-російське торговельно-економічне співробітництво: протиріччя та перспективи.

У той же час окремо потрібно виділити історіографічний доробок саме російських дослідників, які найбільше приділили увагу висвітленню даної тематики. Насамперед, це Є.В. Ізраєлян, Л.О. Немова та С. Комлев [7]. Більшість праць даних авторів спрямовані на висвітленні еволюції канадсько-російських відносин, від 1991 р. до сучасного часу. Автори дають характеристику розвитку економік даних країн, товарообігу між державами, проаналізували сучасний стан відносин, їхні проблеми та можливі перспективи.

Канадсько-російські відносини мають потужну договірну базу. До неї відносяться насамперед Декларація про дружбу і співробітництво між РФ і Канадою, Меморандум про взаєморозуміння щодо консультацій між Урядом РФ і Урядом Канади, Договір про згоду і співпрацю між двома державами [8].

Угоди, меморандуми, спільні заяви про торговельні та комерційні відносини (червень 1992 р.), за яким обидві сторони надали одна одній режим найбільшого сприяння, про економічне співробітництво (травень 1993 р.), про співробітництво в Арктиці і на Півночі (червень 1992 р.), Угода між Урядом Російської Федерації й Урядом Канади про співробітництво з питань навколишнього середовища, у галузі сільського господарства тощо.

Особливістю договірно-правової бази від-

носин з Канадою є наявність у Росії низки підписаних в останні роки угод з окремими провінціями Канади про торговельні, економічні та культурні зв'язки. Такі угоди підписані, наприклад, з Квебеком, Онтаріо, Манітобою [9].

Наявність розвиненої договірно-правової бази економічних відносин між Росією та Канадою не привело, однак, до вирішення основних проблем, які здавна існували у російсько-канадській торгівлі. Довгий час зберігалася проблема незбалансованості торгівлі. Правда, розрив між російським експортом до Канади й імпортом з неї у 1993 р. різко скоротився у зв'язку з практично повним припиненням закупівель у Канаді зерна, а у 1994 р. імпорт зрівнявся з експортом, склавши, за попередньою оцінкою, 180 млн. дол.

Недостатній обсяг і відсталість структури експорту Росії до Канади зажадали залучення кредитних ресурсів. У 1992 р. між Корпорацією розвитку експорту Канади та Зовнішекономічним банком РФ були підписані угоди про надання Росії кредитних ліній: 100 млн. канадських доларів на закупівлю товарів виробничого призначення та 62 млн. на закупівлю продовольства. Однак в умовах економічної кризи у Росії та наявності великої заборгованості Росії Канаді розвиток торгово-економічних відносин потребував і в інших формах підтримки. З 1991 р. Канада здійснює програму технічного сприяння Росії у проведенні нею економічних реформ. На цю програму було асигновано у 1991-1993 рр. 325 млн. канадських доларів. Розвитку канадсько-російської торгівлі сприяла створена у лютому 1992 р. Канадсько-російська ділова рада [10].

Головним інструментом щодо забезпечення виконання урядами Росії та Канади своїх обов'язків у рамках двосторонньої торговельно-економічної взаємодії, а також виявлення нових можливостей і проблемних питань є створена у жовтні 1995 року Міжурядова економічна комісія (МЕК). До складу МЕК входять підкомісія з питань агропромислового комплексу та робочі групи з будівництва, палива й енергетики, гірничодобувної промисловості, співпраці в Арктиці та на Півночі, співпраці у сфері космосу тощо [11].

У жовтні 2005 р. відповідно до домовленостей на вищому рівні створена та почала свою роботу Російсько-канадська ділова рада (РКДР). У рамках РКДР функціонують робочі групи по гірському видобутку та металургії, енергетиці, інформаційних і телекомунікаційних технологій, транспорту [12].

28-29 листопада 2007 р. відбувся робочий

візит до Канади Голови Уряду Російської Федерації В.А.Зубкова у супроводі керівництва російської частини МЕК і РКДР і представників ділових кіл. У рамках візиту відбулося підписання документів (чотирьох меморандумів про взаєморозуміння, трьох спільних заяв, двох угод) про співробітництво в Арктиці і на Півночі, у галузі використання ядерної енергії у мирних цілях, рибальства, сільського господарства, ветеринарного та фітосанітарного контролю, фінансовій сфері

Була укладена інвестиційна домовленість між російською компанією «Базовий елемент» і канадською компанією з виробництва автозапчастин «Магна Інтернешнл» («Magna International»). В обмін на здобуття російською стороною великого пакету акцій, у результаті якого вона стала співвласником канадської компанії, остання отримала доступ на перспективний російський автомобільний ринок.

Важливим стратегічним напрямом канадсько-російського партнерства є співробітництво у галузі геологорозвідки та розробки родовищ урану у Канаді та Росії. У результаті, у рамках державної програми з формування мінерально-сировинної бази Росії й освоєнню родовищ урану на середньострокову перспективу у 2007 році, було прийнято рішення про створення стратегічного партнерства, учасниками якого стали ВАТ «Атомредметзолото» та світовий лідер з виробництва природного урану канадська корпорація «Самесо», яка має унікальний досвід відкриття родовищ з високою якістю руд [13].

Варто зазначити, що серйозний інтерес у великих канадських енергетичних компаній викликає перспектива постачань на північно-американський ринок зрідженого природного газу з Росії.

Одним з найважливіших елементів економічних зв'язків, фактично прямим внеском Канади у реалізацію російського пріоритетного національного проекту розвитку сільського господарства, стало у 2007 році співробітництво у сфері агропромислового комплексу. Наприклад, для покращення генетичних показників російського стада з Канади було перевезено 4,5 тисяч голів молочної та м'ясної рогатої худоби.

На новий рівень вийшли зв'язки між телекомунікаційними компаніями двох країн. Канадська компанія «Research In Motion» досягла домовленості з російськими компаніями МТС та «Вымпелком» щодо постачань до Росії портативних пристроїв Blackberry та відповідного програмного забезпечення. Продовжувалася

успішна кооперація Росії та Канади у космічній сфері. У грудні 2007 р. російська ракета-носієв «Союз ФІ» вивела на орбіту канадський супутник дистанційного зондування Землі «Radarsat-2».

З активізацією економічних відносин канадсько-російське арктичне співробітництво отримало новий імпульс. Восени 2007 р. відбувся перший крок до відкриття проекту «Арктичний міст». Перше російське судно Мурманської судноплавної компанії з товаром для канадського агропромислового сектору прибуло до порту Черчилль провінції Манітоба.

Значний інтерес Канада викликає у російських компаній, перш за все, у сферах: тісного операційного співробітництва (у тому числі на ринках третіх країн), обміну досвідом і технологіями у різних галузях (гірничодобувна, лісопереробна, машинобудування й авіабудування, високі технології), а також у галузі сільського господарства.

Росія представляє інтерес для канадських компаній, перш за все, як ринок збуту продукції машинобудування, зокрема, сільськогосподарської техніки та гірничодобувного обладнання, м'ясо- і рибопродуктів, а також як об'єкт інвестицій в окремі сектори добувної промисловості [14].

У січні 2008 р. скасовано останній заборонний захід, що діяв у Канаді щодо російських товарів. Це стосувалося антидемпінгового мита на товстий гарячекатаний лист з вуглецевої сталі (введений з 1997 р). Розвивалася російсько-канадська кредитно-фінансова взаємодія, зокрема по лінії державної Корпорації з розвитку експорту Канади (КРЕ) та її російських партнерів. У листопаді 2007 р. укладено Угоду про відновлення співпраці КРЕ з російськими компаніями. При Посольстві Канади у Росії розпочало роботу представництво КРЕ для Росії і СНД, у Москві з 2008 р. відкрито представництво «Скоша Бенк». Із запуском у 2009 р. програми гарантування експорту по лінії КРЕ і «Скоша Бенк» з'явився додатковий механізм сприяння двосторонній торгівлі сільськогосподарською технікою й обладнанням для лісової промисловості.

Проводилася робота щодо укладення угоди про співпрацю між Федеральним фондом сприяння розвитку житлового будівництва Російської Федерації та Канадської корпорацією житла й іпотеки для того, щоб покращити відносини у комерційній і технічній сфері, у сфері іпотечно-кредитування, міського планування й архітектури, малоповерхового житлового будівництва, виробництва будівельних матеріалів.

У березні 2009 р. КРЕ оголосила про надання кредиту у розмірі 45 млн. дол. для фінансування будівництва готелю «Фор Сізонс» у Санкт-Петербурзі. На початку 2010 р. ВТБ і КРЕ підписали кредитну угоду, що забезпечувала фінансування канадського експорту обладнання та послуг до Росії на суму до 100 млн. дол. У березні 2010 р. КРЕ надала кредит ВАТ «Газпромбанк» на суму 48 млн. дол. під закупівлю у канадської компанії «Термо Дизайн Інжиніринг Лтд» обладнання для спалювання факельних газів.

Групою АКРОН у травні 2008 р. була придбана канадська компанія «Саскачеван Лтд», що володіє ексклюзивними дозволами на розвідку ділянок родовищ калійних солей Прерії Евапорит у провінції Саскачеван (Канада) загальною площею понад 13 тис. км².

У березні 2008 р. російська металургійна компанія «Євраз» домовилася про придбання канадських активів концерну ІПСК, що є провідним у Північній Америці виробником сталевих труб для нафтогазової галузі. Відповідно до умов угоди у червні 2008 р. активи перейшли іншій російській компанії – «ТМК». Сума угоди склала близько 2,3 млрд. дол. [15].

28 квітня і 5 липня 2010 р. відбулися зустрічі Співголів в Оттаві та Москві, у ході яких проведена актуалізація порядку денного МЕК й обговорено підготовку до чергової VIII сесії Комісії. VIII сесія МЕК пройшла в Оттаві 2-3 червня 2011 р. й основним мотивом її засідання став розгляд особливо актуальних для Росії напрямків – нові технології й інновації при розширенні інвестиційного співробітництва, енергетика й енергоефективність, космос, взаємодія в Арктиці та на Півночі.

За підсумками VIII засідання МЕК підписано Спільну заяву співголів. У ньому зафіксовані загальні результати роботи сесії та напрямки двостороннього співробітництва на майбутнє, а також містяться конкретні кроки та заходи у зв'язку з цим, включаючи проведення конференції з питань інвестиційного співробітництва у вересні 2011 р. у Торонто, другого агробізнес-форуму у Тамбовській області у жовтні 2011 р., форсування роботи над укладенням міжурядової угоди про співробітництво у мирному використанні космосу й ін.

Крім цього прийняті Спільна заява щодо співпраці у галузі науки, техніки й інновацій, Меморандум про основні напрями співробітництва між Союзом авіавиробників Росії й Асоціацією аерокосмічної промисловості Канади, а також Меморандум про взаєморозуміння між російським Федеральним фондом

сприяння розвитку житлового будівництва та Корпорацією по іпотеці і житловому будівництву Канади [16].

Росія у торгівлі з Канадою у 2010 р. мала негативне сальдо у 408,7 млн. дол. Частка Канади у зовнішній торгівлі з Росією склала 0,4%. У свою чергу, Росія зайняла місце лише у третьому-четвертому десятку серед торгових партнерів Канади. За підсумками 8 місяців 2011 р. обсяг російсько-канадського товарообігу збільшився у порівнянні з аналогічним періодом 2010 р. на 31% до рівня 1,4 млрд. дол. Російський експорт у січні-серпні 2011 р. виріс на 40% і склав 343 млн. дол., а імпорт – на 28% до 1,1 млрд. дол. Негативне сальдо у торгівлі з Канадою склало 759 млн. дол.

Канада імпортує з Росії переважно мінеральну сировину, насамперед нафту та продукти її переробки (понад 85%), а також метали і вироби з них, продукцію хімічної промисловості, деревину та целюлозно-паперові вироби.

Основні експортні товари: авіаційна техніка, м'ясо та м'ясні продукти, сільгосптехніка та трактори, риба та морепродукти, зернові (соя, кукурудза), лікарські засоби, вантажні та вантажопасажирські автомобілі, їх компоненти [17].

Товарообіг Канади та Росії у 2012-2013 рр. склав 4837 млн. дол. США (2647 млн. дол. США – 2012; 2190 млн. дол. США). Варто зазначити, що ці показники значно знизилися порівняно з 2011 роком. Причиною цього стало зниження російського експорту до Канади. Було скорочено кількість постачань мінерального палива, чорних металів, а також почали менше закуповувати дорогоцінні камені [18].

У зв'язку з подіями в Україні 2013-2014 рр. Канада переглянула свою позицію щодо відносин з Росією. Канадський уряд засудив дії Росії стосовно України та заявив, що Росія порушує норми та правила міжнародного права. Канада також засудила анексію Криму Росією та почато воєнних дій на сході України, що також є порушенням основних принципів міжнародного права, а також договорів, які були укладені між Росією й Україною, наприклад, Будапештський меморандум від 1994 року, де Росія надавала гарантії безпеки Україні.

1 березня 2014 р. Канада припинила підготовку до саміту великої вісімки (G8) у Сочі в якості реакції на введення російського військового контингенту у Крим і відкликала свого посла з Росії. На наступний день своїх послів у Москві відкликали США та Великобританія і всі країни великої сімки відмовилися від участі у саміті. Канада підтримувала встановлення

негайного міжнародного спостереження за подіями в Україні з боку ООН та ОБСЄ.

Варто зазначити, що 6 червня 2014 р. Канада призупинила економічне та військово-технічне співробітництво з Росією. Також Міжнародна економічна комісія призупинила свою діяльність і відмінила зустріч, яка мала б відбутися у вересні 2014 р. Крім того, Канада приєдналася до числа країн, які ввели санкції проти Росії [19].

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що нормативно-правова база є основним важелем у відносинах між Канадою та Росією. Вона регулює економічні та комерційні відносини, а також відносини, що стосуються питань Арктики та Півночі. Також важливу роль відіграє МЕК, яка контролює відносини між державами. На сучасному етапі економічне зростання Канади та Росії досягає низької позначки, але причини такого результату у країн різні. Хоча є одна спільна причина падіння економіки обох країн – це різке здешевлення нафти.

Відносини між Канадою та РФ розвивалися достатньо динамічно. Здебільшого відносини розвивались у таких сферах як нафтодобувна, гірничодобувна й у сфері агропромислового комплексу. Але протягом 2014-2015 рр. відносини між країнами погіршилися через ситуацію в Україні.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Козак Ю.Г. Світова економіка: навч. посіб. / Ю.Г. Козак, В.В. Ковалевський. – К.: Центр учбової літератури, 2004. – 328 с.
2. Дмитрієв М.М. Економіка туристичного ринку: підручник / М.М. Дмитрієв, М.Н. Забаєва, О.М. Малигіна. – К.: Юніті-Діана, 2010. – 312 с.
3. Ковальчук В.М. Світова економіка: її історія та дослідники: навч. посіб. / К.: Центр учбової літератури, 2011. – 524 с.
4. Тимченко Л.Д. Міжнародне право: підручник / Л.Д. Тимченко, В.П. Кононенко. – К.: Знання, 2012. – 631 с.
5. Cooper A. F., Rowlands D. Canada among nations / Andrew F. Cooper, Dane Rowlands. – Canada: McGill-Queen's University Press, 2005. – 297 p.
6. Voronchihina D. International legal regime of the Arctic / D. Voronchihina. – USA: Lulu press, 2015. – 156 p.
7. Израелян Е.В. Российско-канадские отношения: окончательный разрыв или временное охлаждение / Е.В. Израелян // Канадский ежегодник (Москва). – 2014. – № 18. – С. 69-84; Немова Л.А. Канада: Смена главы правительства и новый этап социально-экономических реформ / Л.А. Немова // США: экономика, политика, идеология. – 2001. – № 4. – С. 3-17; Комлев С.Л. Экономика Канады: устойчивое оживление / С. Комлев // Международная экономика и международные отношения. – 1998. – № 8. – С. 68-74 та інші.
8. Булатов А.С. Мировая экономика: учебник / А.С. Булатов. – М.: Экономистъ, 2005. – С. 485-486.
9. Пеньковцев Р.В. Современные международные отношения Канады и Российской Федерации: договорно-правовой аспект / Р.В. Пеньковцев, А.Ш. Абдуллин. – С. 224.
10. Власов Н. Россия и Канада: акцент на регионально-отраслевые связи / Н. Власов // Внешняя торговля. – 1994. – № 4. – С. 14-15.
11. Торгово-экономическое сотрудничество Канады и РФ [Электронный ресурс] // Посольство Российской Федерации в Канаде. – Режим доступа: <http://www.rusembassy.ca/ru/node/288>

12. Cooper A. F., Rowlands D. Canada among nations... – P. 186-187.
13. Петров С.В. Россия и Канада: близкие соседи и естественные партнеры / С.В. Петров. – Международная жизнь. – 2008. – № 3. – С. 27-29.
14. Там само. – С. 30-32.
15. Российско-канадские торгово-экономические отношения [Электронный ресурс] // Официальный сайт МИД РФ. – Режим доступа: <http://archive.mid.ru/bdomp/ns-rsam.nsf/>
16. Торгово-экономическое сотрудничество Канады и РФ [Электронный ресурс] // Посольство Российской Федерации в Канаде. – Режим доступа: <http://www.rusembassy.ca/ru/node/288>

17. Обзор торговых отношений с РФ в 2012-2013 годах [Электронный ресурс] // Портал внешнеэкономической информации. – Режим доступа: http://www.ved.gov.ru/exportcountries/ca/ca_ru_relations/ca_ru_trade/
18. Канада відкликала посла з Росії і призупинила підготовку до саміту G8 [Електронний ресурс] // УНІАН. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/world/891769-kanada-vidklikala-posla-z-rosiji-i-prizupinila-pidgotovku-do-samitu-g8.html>
19. Канада призупинила економічне співробітництво з РФ [Електронний ресурс] // УНІАН. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/finance/893578-kanada-prizupinila-ekonomichne-spivrobitnitstvo-z-rosieyu.html>

Андреєва Катерина Торговельно-економічні відносини між Канадою та Росією: минуле та сьогодні

У статті розглянуто становлення та розвиток канадсько-російських економічних відносин, починаючи з 1991 року до сьогоднішнього дня, висвітлено історію формування двосторонніх відносин. Головний акцент було зроблено на розгляді еволюції відносин між Канадою та Російською Федерацією й аналізу динаміки їх розвитку.

Ключові слова: канадсько-російські відносини, торговельно-економічна взаємодія, МЕК, інвестиційна діяльність, агропромисловий комплекс, санкції

Андреєва Екатерина Торгово-экономические отношения между Канадой и Россией: прошлое и настоящее

В статье рассмотрены становление и развитие канадско-российских экономических отношений, начиная с 1991 года до сегодняшнего дня, отражена история формирования двусторонних отношений. Главный акцент был сделан на рассмотрении эволюции отношений между Канадой и Российской Федерацией и анализа динамики их развития.

Ключевые слова: канадско-российские отношения, торгово-экономическое взаимодействие, МЭК, инвестиционная деятельность, агропромышленный комплекс, санкции

Andrieva Kateryna Trade and economic relations between Canada and Russia: past and present

The article deals with the formation and development of Canadian-Russian economic relations, since 1991 until today, reflects the history of the formation of bilateral relations. The main focus was on the consideration of the evolution of the relationship between Canada and the Russian Federation and the analysis of the dynamics of their development.

The article deals with the current state of the Canadian-Russian relations and compares the development of the two economies of Canada and Russia. The main characteristics that emphasize the similarity between Canada and Russia in political, economic and cultural spheres, were indicated. The basic advantages and disadvantages of Canadian economic policy were highlighted in this article. The author studies the main reasons of the growing interest of Russia to Canada. Special attention was paid to the contractual and legal base of Canadian-Russian relations and was set strategic directions Canada-Russia partnership and future forms of cooperation.

The basic problems of economic cooperation between these countries were revealed. Basic restrictions, which suspend trade and economic dialogue between these countries were determined. The author describes Canada as a powerful state, which plays an important role in the international arena. The main causes of cooling of relations between Canada and Russia, was caused by «Ukrainian crisis»? which is starting in 2014. New position of Canada in the Russian-Ukrainian conflict is analyzed. The consequences of deteriorating relations between Canada and Russia were outlined, namely the suspension of economic and military cooperation with Russia. New areas of cooperation of Canada with Latin America and developed countries of Asia Pacific region were outlined.

Keywords: Canadian-Russian relations, trade and economic cooperation, IEC, investment, agriculture, sanctions

Рецензенти:

Тихонов А.К., д.і.н., професор

Шкляж Й.М., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 05.02.2017 р.